

І. С. Сиводєд

orcid.org/0000-0002-2057-9609

*кандидат юридичних наук, докторант,
доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
Інституту права імені Князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом,
начальник відділу
Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері
Офісу Генерального прокурора України*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЯКІ БУЛИ ВЧИНЕНІ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Формулюючи наукову концепцію з питань створення теоретичних основ криміналістичної методики розслідування правопорушень, які вчинялися на окупованих територіях, необхідно визначити головні категорії, які будуть виступати предметом дослідження. В нашому випадку однією з таких головних категорій є криміналістичне розуміння правопорушення, де для досягнення цієї мети необхідно визначити напрями і завдання дослідження, віднайти узгоджене тлумачення цієї головної категорії криміналістами науковцями та юристами-практиками, а також визначитися з поняттям кримінально-правової характеристики цього виду злочинів.

Можна взяти за аксіому твердження, що основу криміналістичного розуміння екологічних кримінальних правопорушень становить їх правове визначення. Наприклад, О.Н. Колісниченко зазначав, що кримінальне право допомагає правильно визначати ті обставини, що підлягають з'ясуванню у процесі розслідування, а І.М. Лузгін зазначав, що розслідування правопорушення залежить від його юридичних ознак та умов учинення. Водночас, специфікою правопорушень, які вчинялися на окупованих територіях України є те, що на визначення цього поняття впливають результати досліджень не лише в галузі кримінального права, а також в галузях кримінології, юридичної психології та міжнародного права.

Кримінальне правопорушення як конкретна дія (бездіяльність) суб'єкта, поведінка, вчинок особи чи групи осіб, заборонені кримінальним законом, є предметом дослідження кримінально-правової науки. Вагомий внесок у вивчення феномену злочину (кримінального правопорушення) й злочинності як соціального явища зробили науковці різних галузей гуманітарних, природничих і технічних наук. Такі дослідження містяться в працях вчених-кримінологів, криміналістів, фахівців з кримінальної психології та інших юридичних наук (Шепітько В.Ю., 2001, 560с.; Заяць Д.Д., 2006, С.7-11; Одерій О.В., 2015, 528с.; Саїнчин О.С., 2018, 928 с.; Сиводєд І.С., 2021, 22с.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання класифікації правопорушень за різними критеріями та кваліфікації суспільно небезпечних діянь привертала увагу таких фахівців в галузі кримінального права як П.П. Андрушко, Я.М. Браїнін, М.В. Володько, А.А. Горницький, В.А. Клименко, М.Н. Ковальов, П.К. Кривошеїн, В.К. Матвійчук, П.С. Матишевський, В.М. Смітєнко, В.В. Сташис, С.А. Тарарухін, В.Я. Тацій. Соціально-політична сутність злочину досліджувалась в роботах В.В. Дурдинця, О.М. Литвака, М.І. Мельника, О.В. Микитчика, Г.О. Омельченка, О.В. Скрипнюка, О.С. Саїнчина, В.І. Шакуна та ін.

Певні аспекти військових правопорушень розглядалися в працях вітчизняних і зарубіжних учених у галузі кримінології, кримінального права, криміналістики, екологічного права: В.І. Андрейцева, М.І. Веревичевої, О.В. Виноградової, С.Б. Гавриша, В.О. Глушкова, А.П. Гетьмана, С.А. Голуб, В.К. Грищука, О.М. Джужі, О.О. Дудорова, С.О. Книженко, А.Г. Князева, М.Й. Коржанського, В.В. Костицького, З.Г. Корчевої, В.А. Ландіної, Б.М. Леонтєва, Н.О. Лопашенко, В.К. Матвійчука, М.І. Мельника, І.І. Митрофанова, В.О. Навроцького, О.В. Одерій, В.Д. Пакутіна, Є.А. Плотнікова, Г.С. Поліщука, В.М. Присяжного, Б.Г. Розовського, Н.Л. Ро-

манова, О.В. Сасова, Т.Л. Сергєєва, О.В. Скворцової, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, В.П. Тихого, М.І. Хавронюка, С.В. Хилюк, Д.Б. Чуракова, О.І. Чучаєва, Ю.С. Шемшученка, В.А. Широкова, А.М. Шульги.

Але на сьогодні не сформовано єдиної думки щодо визначення поняття «правопорушення, які вчинені в період військових дій» (інакше: «військові правопорушення», або «військові правопорушення, які вчинені в період військових дій»), що не сприяє однозначному розумінню цих термінів науковцями і практиками.

Термін «правопорушення» є складним словом, утвореним з основ іменника «зло» та дієлова «чинити», і означає «вчинення зла», «вчинене зло» (Шепітько В.Ю., 2001, с. С.214). Отже злочином, в загальному розумінні, є заподіяння певного зла, певної шкоди інтересам суспільства. «Великий тлумачний словник сучасної української мови» містить такі визначення поняття «злочин»: «1. Суспільно небезпечна дія (чи бездіяльність), що чинить, заподіє зло людям. 2. Неприпустимий, ганебний вчинок. // Неправильна, шкідлива поведінка».

Певними новелами нашого дослідження, крім кримінальних правопорушень, які вчинялися на окупованих територіях України, нами досліджуються правопорушення, пов'язані з захватом особо небезпечних державних підприємств військовими РФ, наприклад Запорізької атомної електростанції. Несанкціонований доступ до атомних реакторів станції необізнаних осіб може привести до екологічної катастрофи у європейському масштабі. В статті 16 Конституції України (Конституція України, 1996, 46с.) закріплено, що обов'язком держави є забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу. Тобто держава, з метою запобігти негативним наслідкам неправомірної поведінки людини щодо довкілля, має використовувати різні засоби впливу, в тому числі – кримінальну відповідальність.

Наприклад, такі правопорушення, як екоцид, український законодавець відніс до злочинів проти безпеки людства і ввів його до розділу XX Особливої частини КК України «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». Ст.441 КК України визначає екоцид як масове знищення рослинного чи тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також учинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу (Кримінальний кодекс України, 2015, С.212).

Ст.414 КК України віднесена законодавцем до розділу XIX Особливої частини «Військові злочини». Основним об'єктом цієї статті названо порядок експлуатації військової техніки, а серед додаткових об'єктів визначено життя і здоров'я людини, довкілля. Диспозиція ст.414 КК України: «Порушення правил поведіння зі зброєю, а також боєприпасами, вибуховими, радіоактивними та іншими речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення, якщо це заподіяло потерпілому тілесні ушкодження» (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2017, С. 293).

Протидія правопорушенням з боку держави здійснюється також на підставі ратифікованих Україною міжнародних нормативних актів (МАГАТЕ) і норм національного законодавства, що закріплені в законах і підзаконних нормативно-правових актах (постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, інструкції і накази профільних міністерств і відомств).

Серед причин необхідності визначення правової категорії «правопорушення, які вчинені в період військових дій» (інакше: «військові правопорушення», або «військові правопорушення, які вчинені в період військових дій»), можна виділити наступні:

1) у чинному КК України військові правопорушення виділено в окремий дев'ятий розділ Особливої частини;

2) КК України не дає нормативного визначення понять «правопорушення, які вчинені в період військових дій» (інакше: «військові правопорушення», або «військові правопорушення, які вчинені в період військових дій»), хоча в той же час законодавець вважає за можливе визначити в ст. 401 КК України поняття військового злочину;

3) такі правопорушення, як екоцид, український законодавець відніс до злочинів проти безпеки людства і ввів його до розділу XX Особливої частини КК України «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», (ст.441 КК України) можна констату-

вати, що велика кількість правових термінів не знаходить прямого закріплення в законодавчих актах, хоча їх цінність для практики – правотворчої, правозастосовної, інтерпретаційної та право виховної – є очевидною. Без освоєння понятійного апарату юридичної науки практична діяльність у сфері права є ускладненою;

4) у практиці правозастосування постійно постають питання про розмежування певних правопорушень, однак чинний КК України про також не містить термінів «військові правопорушення, які вчинені в період військових дій»;

5) серед вчених поки не відбуваються дискусії про значення спеціальних термінів.

Із посиланням на Управління Верховного комісара ООН з прав людини, з 14 квітня 2014 року до початку вересня 2022 року від бойових дій у східній частині України (Донецька та Луганська області) постраждали або загинули від 42 до 44 тисяч людей. З 24 лютого 2022 року внаслідок війни загинуло від 13 100 до 13 300 людей. Із них 3375 цивільних осіб, приблизно 4150 українських військових та приблизно 5700 бойовиків. Крім того, з початку бойових дій на Донбасі поранили 29 500–33 500 людей. Із них від 7 до 9 тисяч цивільних, 9700 – 10700 українських військових та 12700 – 13 700 бойовиків. Таким чином на цивільних припадає 25-26% від загальної кількості загиблих. Таке співвідношення стосується і поранень. Однак варто зазначити, що це співвідношення за роки суттєво змінилося: з 33-34% у 2014 році до 4-5% у 2019–2022 роках.

В ООН до статистики смертей військових віднесли і випадки, не пов'язані безпосередньо з воєнними діями. Зокрема, внаслідок необережного поводження зі зброєю, дорожньо-транспортних пригод, хвороб під час служби в зоні конфлікту, вбивств та самогубств, що становлять близько 30% від загальної кількості.

Крім того, у 2019 та 2020 роках до 40% смертей серед військових у зоні конфлікту спричинені хворобами, вбивствами, самогубствами, дорожньо-транспортними подіями та іншими причинами, не пов'язаними з бойовими діями. Однак ці випадки не включені до зазначеного співвідношення.

З 24 лютого 2022 року, коли почалося військове вторгнення Російської Федерації до України, до опівночі (за місцевим часом) 20 серпня 2022 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН) зафіксувало 10 308 жертв серед цивільного населення країни: 4597 загиблих та 5711 поранених», – йдеться у повідомленні.

За даними ООН, серед загиблих: 1775 чоловіків, 1186 жінок, 128 дівчат і 144 хлопчиків, а також 41 дитина та 1323 дорослих, стать яких поки що невідома. Одержали поранення: 1159 чоловіків, 810 жінок, 127 дівчат та 168 хлопчиків, а також 176 дітей та 3271 дорослий, стать яких невідома. Як зазначили в ООН, більшість людей загинуло від вибухової зброї із широкою зоною поразки – важкої артилерії, реактивних систем залпового вогню, ракет та авіаударів.

На Київщині з лютого цього року правоохоронці виявили 1332 тіла мирних жителів, яких убили російські окупанти. Коментуючи вказані події, начальник поліції Київської області Андрій Небитов зазначив, що на жаль, досі знаходяться тіла вбитих людей, більшість з яких убиті саме зі стрілецької зброї, або автоматичної, або снайперської, останнє поховання виявлене у серпні 2022 року – 7 людей страчені. У жертв було прострілено і коліна, і голову. Усі виявлені вбиті особи виявилися цивільними людьми. Поліція Київської області зареєструвала вже понад 3 тисячі кримінальних проваджень, за фактами тяжких та особливо тяжких злочинів, які вчинили російські військовослужбовці.

Удосконалення та кваліфікації правопорушень, які вчиняються військовослужбовцями та в період військового часу раніше досліджувалися наступними фахівцями Ахметшин Х.М. (Кваліфікація військових злочинів), Богуцький П.П. (Основи військового права України), Васильєв Н.В. (Поняття та склад військового злочину. Покарання за військові злочини), Герцензон О.А., Пуговкін Г.Н. (Військові злочини), Матвійчук В.К. (Військові злочини. Характеристика, методика, розслідування та запобігання), Навроцький В.О. (Кримінальне право України. Особлива частина), Панов М.І., Касинюк В.І., Харитонов С.О. (Злочини проти встановлення порядку несення військової служби (військові злочини).

Збройна агресія Російської Федерації призвела до ряду викликів для здійснення кримінального провадження на території України. Необхідність внесення змін до кримінального

процесуального законодавства України виникла ще у 2014 році з моменту початку тимчасової окупації Автономної Республіки Крим, міст Донецьк, Луганських та окремих районів цих областей, початок якої встановлено положеннями **Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року**. Проте за вісім років триваючого збройного конфлікту всі проблемні питання так і не були ґрунтовно опрацьовані.

На нашу думку, в подальшому, виходячи з загальної концепції кримінального права, предметом нашого дослідження будуть норми, які передбачені ст. ст. 109-114-2, 115, 185-190, 364, 365, 236-254, 364, 366, 414, 441 КК України.

Література

Заяць Д.Д. Поняття взаємодії у боротьбі зі злочинністю: криміналістичний підхід. *Вісник Харківського нац. ун-ту внутр. справ*. 2006. Вип. 32. С.7-11.

Конституція України. К.: «Феміда». 1996. 46 с.

Кримінальний кодекс України. К. «Правова єдність». 2015. 295 с.

Кримінальний процесуальний кодекс України. Х. : Одісей, 2017. 360 с.

Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с. URL: <https://jurkniga.ua/wa-data/public/shop/products/75/19/11975/attachments/Науково-практичний%20коментар%20Кримінального%20кодексу%20України.pdf> (дата звернення 06.03.2021).

Одерій О.В. Теорія і практика розслідування правопорушень, які вчинялися на окупованих територіях : монографія. Харків : Діса плюс, 2015. 528 с.

Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення окремих положень у зв'язку зі здійсненням спеціального досудового розслідування: Закон України від 27.04.2021 р. №1422-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#n47> (дата звернення 06.08.2022).

Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Закон України від 12.08.2014 р. № 1631-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1631-18#n5> (дата звернення 06.08.2022).

Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав: Закон України від 15.03.2022 р. № 2125-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n6> (дата звернення 06.08.2022).

Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення 06.08.2022).

Про оперативну-розшукову діяльність: Закон України від 2 лютого 1992 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 303.

Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14 серпня 2012 року № 700. *Офіційний вісник України*. 2012. № 84. Ст. 3408.

Сайнчин О. С. Кримінально-правова характеристика та основи розслідування умисних вбивств. Херсон – Одеса : Гельветика, 2018. 928 с.

Сиводед І.С. Розслідування умисних вбивств військовослужбовців, які вчинені в умовах проведення бойових дій : дис. ... вчен. ступ. к.ю.н.: 12.00.09. Київ, 2021. 22 с.

Шепітько В.Ю. Криміналістика: енцикл. словник (українсько-російський і російсько-український) / В.Ю. Шепітько; за ред. В.Я. Тація. Х.: Право, 2001. 560с.

References

Zaiats, D.D. (2006). Poniattia vzaemodii u borotbi zi zlochynnistiu: kryminalistychnyi pidkhid [The concept of cooperation in the fight against crime: a forensic approach]. *Visnyk Kharkivskoho nats. un-tu vnutr. Sprav*. Vyp. 32. P. 7-11 [in Ukrainian].

Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] (1996). K.: "Femida" [in Ukrainian].

Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] (2015). K. «Pravova yednist» [in Ukrainian].

Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] (2017). Kh.: Odisei. P. 360 [in Ukrainian].

Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine] (2019). za red. Melnyka, M. I., Khavroniuka, M. I. 11-te vyd., pererobl. ta

dopov. Kyiv : VD «Dakor». P. 1384 URL: <https://jurkniga.ua/wa-data/public/shop/products/75/19/11975/attachments/Naukovo-praktychnyi%20komentar%20Kryminalnoho%20kodeksu%20Ukrainy.pdf> (data zvernennia 06.03.2021) [in Ukrainian].

Oderii, O.V. (2015). *Teoriia i praktyka rozsliduvannia pravoporushen, yaki vchynialysia na okupovanykh terytoriiakh: monohrafiia* [Theory and practice of investigation of offenses committed in the occupied territories: monograph]. Kharkiv: Disa plius. 528 s [in Ukrainian].

Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo vdoskonalennia okremykh polozhen u zviazku zi zdiisnenniam spetsialnoho dosudovoho rozsliduvannia: Zakon Ukrainy vid 27.04.2021 r. № 1422-9. [On amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the improvement of certain provisions in connection with the implementation of a special pre-trial investigation: Law of Ukraine dated April 27, 2021 No. 1422-9]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1422-20#n47> (data zvernennia 06.08.2022) [in Ukrainian].

Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvoho rezhymu dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho, nadzvychainoho stanu abo u raioni provedennia antyterrorystychnoi operatsii: Zakon Ukrainy vid 12.08.2014 r. № 1631-7. [On amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the special regime of pre-trial investigation in conditions of war, state of emergency or in the area of an anti-terrorist operation: Law of Ukraine dated August 12, 2014. No. 1631-7]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1631-18#n5> (data zvernennia 06.08.2022) [in Ukrainian].

Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo poriadku skasuvannia zapobizhnoho zakhodu dlia prokhodzhennia viiskovoi sluzhby za pryzvovom pid chas mobilizatsii, na osoblyvyi period abo yoho zminy z inshykh pidstav: Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 r. № 2125-9. [On amendments to the Criminal Procedural Code of Ukraine regarding the procedure for canceling a preventive measure for military service under conscription during mobilization, for a special period or its changes for other reasons: Law of Ukraine dated March 15, 2022, No. 2125-9] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2125-20#n6> (data zvernennia 06.08.2022) [in Ukrainian].

Pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu: zakon Ukrainy vid 21.10.1993 № 3543-12. [On mobilization training and mobilization: Law of Ukraine dated 10.21.1993 No. 3543-12] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (data zvernennia 06.08.2022) [in Ukrainian].

Pro operativnu-rozshukovu diialnist: Zakon Ukrainy vid 2 liutoho 1992 roku [On operational and investigative activity: Law of Ukraine dated February 2, 1992]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 1992. № 22. St. 303 [in Ukrainian].

Pro orhanizatsiiu vzaiemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy vnutrishnikh sprav u poperedzhenni, vyjavlenni ta rozsliduvanni kryminalnykh pravoporushen: nakaz MVS Ukrainy vid 14 serpnia 2012 roku № 700. [On the organization of cooperation of pretrial investigation bodies with other bodies and units of internal affairs in the prevention, detection and investigation of criminal offenses: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated August 14, 2012 No. 700] Ofitsiinyi visnyk Ukrainy [Official Gazette of Ukraine]. 2012. № 84. St. 3408 [in Ukrainian].

Sainchyn, O. S. (2018). *Kryminalno-pravova kharakterystyka ta osnovy rozsliduvannia umysnykh vbyvstv* [Criminal law characteristics and the basis of the investigation of intentional murders]. Kherson – Odesa : Helvetyka. P. 928 [in Ukrainian].

Syvodied, I.S. (2021). *Rozsliduvannia umysnykh vbyvstv viiskovosluzhbovtziv, yaki vchyneni v umovakh provedennia boiovykh dii* [Investigation of deliberate killings of servicemen committed in the context of hostilities]. Dys... vchen. stup. k.iu.n.: 12.00.09. Kyiv. P. 22 [in Ukrainian].

Shepitko, V.Iu. (2001). *Kryminalistyka: entsykl. slovnyk (ukrainsko-rosiiskyi i rosiisko-ukrainskyi)* [Forensics: encyclopedia. dictionary (Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian)]. Kh. : Pravo. P. 560 [in Ukrainian].

Анотація

Сиводед І. С. Криміналістична характеристика правопорушень, які були вчинені на окупованій території України. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу наукових підходів щодо визначення сутності кримінально-правової та криміналістичної характеристик правопорушень, які вчинялися на окупованих територіях України. Приділяється увага необхідності виокремлення таких наукових понять як «кримінально-правова характеристика певного виду кримінального правопорушення», «кримінально-правова характеристика групи злочинів» та «криміналістична характеристика». Розглянуто проблему формування кримінально-правової характеристики як системи узагальнених даних про типові ознаки кримінальних правопорушень з урахуванням зв'язків між елементами. Підкреслено практичне значення вказаної характеристики в організації розслідування правопорушень, які вчинялися на окупованих територіях України, у побудові методичних рекомендацій із досудового розслідування даної групи кримінальних правопорушень.

Зранку 24 лютого 2022 року війська Російської Федерації розпочали повномасштабні бойові дії проти держави Україна. Президентом та Верховною Радою України прийнято необхідні для діяльності

органів державної влади та її громадян законодавчі акти, зокрема Указ Президента України «Про загальну мобілізацію», Закон України «Про затвердження Указу Президента України України «Про введення воєнного стану в Україні», Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію», Закону України «Про основи національного спротиву», Закону України «Про запровадження воєнного стану в Україні». України «Про правовий режим воєнного стану».

Одним із проявів цієї негативної тенденції в тимчасово захоплених терористичними угрупованнями та російськими військовими частинами міст України є значне зростання злочинності загалом та особливо особливо тяжких злочинів проти особистості, таких як умисний вбивства, грабежі, крадіжки, вимагання тощо.

Таким чином, кількість зареєстрованих вбивств за період бойових дій за останні 8 років в Україні зросла майже втричі. Військовою прокуратурою зареєстровано кримінальне провадження, але огляд місця події не проводився, експертизи щодо потерпілих не проводились, а місцезнаходження понад 600 досі не встановлено. З лютого 2022 року різко зросло вчинення всіх категорій правопорушень. До деокупації території України частину правопорушень віднести на латентний рахунок. Понад 2300 осіб особового складу перебувають у полоні бойовиків, військових Російської Федерації, про їхній стан правоохоронним органам України невідомо.

Комплексного дослідження внутрішніх процесів, що визначають розвиток основ побудови конкретних методик розслідування правопорушень, у вітчизняній кримінології не проводилося. Оскільки цей процес має природний характер, виникла об'єктивна потреба у розробці методів вирішення завдань, типових для всіх випадків розслідування.

Виходячи з комплексу сприйняття і фіксації, на його думку, виявлена інформація має бути сприйнята суб'єктом пошуку, а саме: а) з'ясовується його потенційна чи реальна причетність до пізнавальної події; б) з'ясовується його характер і джерело набуття (люди як носії ідеальних і матеріальних слідів, предметів, документів, слідів); в) визначається його форма подання (словесна, буквено-цифрова, цифрова, графічна, магнітний запис, відеозапис тощо); г) декодується в необхідних випадках, тобто уточнюється його зміст і значення, перекладається з однієї знакової системи на іншу з використанням спеціальних знань і технічних засобів.

Ми поділяємо точку зору автора і хочемо додати, що отримана інформація повинна бути зафіксована для подальшого зберігання, аналізу та використання. У оперативно-розшуковій діяльності фіксація інформації здійснюється за допомогою процесуальних засобів в обов'язковому порядку та за допомогою технічних засобів за рішенням слідчого. Отже, фіксація інформації включає дії відповідного суб'єкта розслідування, спрямовані на процесуальне, техніко-криміналістичне чи оперативне закріплення та засвідчення отриманої інформації (в окремих випадках разом із її носієм) у встановленому законом порядку та підзаконних актів, з метою подальшого дослідження, збереження та використання.

Ключові слова: правопорушення які вчинені на окупованих територіях, кримінально-правова та криміналістична характеристика, кримінальне провадження, досудове розслідування, криміналістична методика.

Summary

Syvodyed I. S. Forensic characteristics of offenses committed on the occupied territory of Ukraine. – Article.

The article is devoted to the analysis of scientific approaches to determining the essence of criminal law and forensic characteristics of offenses committed in the occupied territories of Ukraine. Attention is paid to the need to distinguish such scientific concepts as "criminal-legal characteristics of a certain type of criminal offense", "criminal-legal characteristics of a group of crimes" and "forensic characteristics". The problem of forming a criminal-legal characteristic as a system of generalized data on typical signs of criminal offenses, taking into account the connections between elements, is considered. The practical significance of the specified characteristic in the organization of the investigation of offenses committed in the occupied territories of Ukraine, in the construction of methodological recommendations for the pre-trial investigation of this group of criminal offenses is emphasized. On the morning of February 24, 2022, the troops of the Russian Federation began full-scale military operations against the state of Ukraine. The President and the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the necessary legislative acts for the activities of state authorities and its citizens, in particular the Decree of the President of Ukraine "On General Mobilization", the Law of Ukraine "On Approving the Decree of the President of Ukraine "On the Introduction of Martial Law in Ukraine", the Law of Ukraine "On approval of the Decree of the President of Ukraine "On general mobilization", the Law of Ukraine "On the foundations of national resistance", the Law of Ukraine "On the legal regime of martial law".

One of the manifestations of this negative trend in the parts of Ukrainian cities temporarily captured by terrorist groups and the Russian military is a significant increase in crime in general, and an increase, in particu-

lar, in especially serious crimes against a person, such as intentional murders, robberies, thefts, extortion, etc.

Thus, the number of registered murders during the period of hostilities in the last 8 years in Ukraine has almost tripled. Criminal proceedings were registered by the military prosecutor's office, but no inspection of the scene was carried out, no expert research was conducted on the victims, and the whereabouts of more than 600 have not been established so far. Since February 2022, the commission of all categories of offenses has increased sharply. Before the de-occupation of the territory of Ukraine, part of the offenses should be attributed to the latent account. More than 2,300 personnel are in captivity of militants, the military of the Russian Federation, and their condition is unknown to the law enforcement agencies of Ukraine.

A comprehensive study of the internal processes that determine the development of the foundations for the construction of specific methods of investigation of offenses in domestic criminology was not conducted. Since this process has a natural nature, there was an objective need to develop methods for solving tasks typical for all cases of investigation.

Based on the complex of perception and fixation, in his opinion, the discovered information should be perceived by the subject of the search, namely: a) its potential or actual involvement in the cognitive event is clarified; b) its nature and source of acquisition are clarified (people as carriers of ideal and material traces, objects, documents, traces); c) its form of presentation is defined (verbal, alphanumeric, digital, graphic, magnetic recording, video recording, etc.); d) decoded in necessary cases, that is, its content and meaning are clarified, translation from one sign system to another, using special knowledge and technical means.

We share the author's point of view and would like to add that the obtained information must be recorded for further storage, analysis and use. In investigative activities, recording of information is carried out with the help of procedural means in a mandatory manner and with the help of technical means at the discretion of the investigator. Therefore, the recording of information includes the actions of the relevant subject of the investigation, aimed at the procedural, technical-forensic or operational consolidation and certification of the obtained information (in some cases together with its carrier) in the manner established by law and by-laws, for the purpose of further research, preservation and using.

Key words: methods of investigation, military operations, full-scale war, temporarily occupied territories of Ukraine, specific and interspecies methods of investigation of offenses.